

1000

SUGGERIMENTS PER A
EDUCAR
DINS DE LA FAMÍLIA

Mauro Valenciano Oller

Cossetania Edicions

• Col·lecció De Cent en Cent – 6 •

100 suggeriments per a educar dins de la família

Mauro Valenciano Oller

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: setembre del 2009

© Mauro Valenciano Oller
© Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-483-3

Dipòsit legal: B-14.261-2009

ÍNDEX

Pròleg, per Francesc Torralba Roselló	7
Introducció	9
Carrer central: les bases necessàries per a educar en condicions	15
1. Un infant que se sent atès, un infant feliç	17
2. Dosificar-li el món	19
3. Respectar-lo és donar-li el que es mereix (dignitat) i també el que necessita (afecte)	20
4. Mirar-lo és cuidar-lo	21
5. Seguretat	23
6. Fer el que l'infant vulgui?	25
7. Contacte i massatge infantil	27
8. Respecte	28
9. Alegria	29
10. Claredat o confusió	31
11. Introducció al món social a través de les normes familiars	33
12. El seu espai	35
13. Intercanvi, torns i diàleg	36
14. Objectes transicionals	37
15. Aprendre a relacionar-se	39
16. Nens bombolla	41
17. Mirem-lo, toquem-lo, parlem-li	42
18. Contradiccions	44
19. Amor incondicional	45
20. La curiositat adulta	47
Àtic: els prejudicis vénen de dalt. Incomoditats que ens tenallen	49
21. Nosaltres sabem què li convé	51
22. Si et peguen, defensa't, no siguis com una nena	52
23. Conec el meu fill, i no és capaç de fer això que diu vostè	53
24. Si no estudia de jove, després no ho farà	54
25. Té 14 anys i no té edat per decidir encara	55
26. Té 7 anys, ja raona i pot decidir-ho	56
27. Fins que no vagis bé en els estudis	57

28. No vull més crits!.....	58
29. Si aproves et faré un regal	59
30. Jo no vaig tenir les seves oportunitats	60
31. Estic cansat de dir-li que no ho faci, així que ho acaba fent.....	61
32. Els hem de fer adonar que anem de tornada	62
33. Amb això no et guanyaràs la vida.....	63
34. Ho faig per al teu bé, més endavant m'ho agrairàs.....	64
35. S'ho ha de menjar tot, no li perdonis res!	66
36. Has de seguir treballant, segur que ho aconseguiràs.....	67
37. Fes el que tu creguis millor, però jo crec que... ..	68
38. Això no ho ha après a casa	70
39. L'avi és al cel	71
40. Els pares s'estimen, per això de vegades es barallen	72

**Banc, bancal o predel·la: pares amb por d'equivocar-se
o pares indiferents?**

.....	73
41. Nadons sense llibre d'instruccions.....	75
42. Pares sota mínims	77
43. La por d'equivocar-se.....	79
44. El mal que ens fa als adults el mite del trauma infantil	81
45. Límits.....	83
46. Una ITV per a les famílies.....	84
47. Els cuidadors professionals: les pròtesis dels pares i l'educació que ofereixen	85
48. Pot haver-hi indiferència respecte als fills?.....	86
49. Parentalitat com a projecte de vida	87
50. El que hem après dels nostres pares	89
51. Il·lusió de viure el nostre rol.....	90
52. Temps per als fills	92
53. Arriba el cap de setmana	93
54. Extraescolars esportives i conciliació amb la vida familiar	94
55. L'espai de la lectura.....	95
56. Videojocs.....	96
57. Intimitat.....	97
58. Contacte corporal entre adults.....	98
59. Por dels sentiments.....	99
60. Orgull que ens confon.....	100

Carrers laterals: els avis i els tiets, dues espècies en extinció

.....	101
61. Rara avis i avis 3.0	103
62. La mort dels avis, una oportunitat per parlar-los de la mort.....	105
63. Els avis que cuiden sempre els néts no són avis.....	106
64. Ser tiets, o les pràctiques de ser pares	107
65. Veure el món amb ulls de nen	109

66. Polsim de microhistòria.....	110
67. Envel·lir amb elegància.....	111
68. Quan ens quedem sols (o ens ho sembla)	112
69. Els bàndols en les famílies extenses.....	114
70. Jubilar-se és tenir més temps per a un mateix.....	116
71. Quan els "petits" que ja han crescut no tenen temps per als avis	117
72. Tiets instruïts	118
73. Avis exemplars	119
74. La professió que es professa a la família	120
75. El caliu de les festes en família	121
76. "Pregunta-ho al teu avi"	123
77. Lluitar per la independència (vital)	124
78. Gosadia de tiet o de tieta	126
79. Veure l'art a la vida	128
80. Canviar el món	129
Muntants: un (nou) al·legat final a favor dels límits.....	131
81. De nou, respecte	133
82. Separacions matrimonials com a crisi dins la família.....	135
83. Salut abans que amor.....	137
84. Viure el que ens convé a cada moment	139
85. Oportunitats perdudes	141
86. El valor d'estar bé amb els nens.....	143
87. No cedim en allò que no hem de cedir.....	144
88. Adéu a les promeses incomplertes.....	146
89. Farts d'afluïxar.....	148
90. Gairebé perfectes	150
Espigues: el que els infants ens ensenyen.....	151
91. Créixer a mesura que també creixen ells	153
92. Espontaneïtat.....	155
93. Creativitat	157
94. Bondat	158
95. Somriure	160
96. Innocència	161
97. Adonar-se i adonar-nos-en	163
98. Por saludable	164
99. Plorar	165
100. No rendir-se	166
Referències bibliogràfiques de les citacions	169
Bibliografia recomanada (I): epistemologia, pedagogia i teoria de l'educació....	171
Bibliografia recomanada (II): educació familiar i formació de mares i pares	173

PRÒLEG

És un goig prologar aquest llibre. Està ben escrit, és pedagògic i il·lustratiu, explora les possibilitats i les dificultats de l'educació familiar i ho fa de manera amena, trencant tòpics i estereotips, amb una voluntat constructiva, però gens ingènua.

L'autor, Mauro Valenciano (Barcelona, 1978), que tinc l'honor d'haver tingut a la meua aula, és una ment desperta que capta a fons els problemes i les tensions de la vida familiar, però no cau en la fàcil lamentació, sinó tot al contrari, cerca de mostrar el potencial educatiu de la família, la seva capacitat per a formar les persones, no tan sols en un sentit unidireccional, de pares a fills, sinó també de fills a pares. Certament, els pares tenim el deure d'educar els fills i ho fem com podem, hem de fer créixer la seva autonomia mental, emocional, social i espiritual, però ells, indirectament, també ens eduquen, encara que no forma part dels seus deures.

L'autor reivindica la família com a àmbit educatiu i com una esfera autònoma que té, juntament i complementàriament amb l'escola, moltes possibilitats. És un llibre que no cau en la banalitat, ni en una sèrie de consells previsibles. Dóna consells creïbles i aplicables, però sense caure en aquelles receptes fàcils d'ajuda que només poden convèncer ments poc rigoroses intel·lectualment.

Al llarg de la seva exposició, Mauro Valenciano palesa un gran coneixement del rerefons educatiu. No té, però, necessitat de mostrar tot el que sap, ni de posar en relleu les fonts educatives i psicològiques de les quals parteix. Li interessa fer un retaule de la família i estudiar tots els actors que hi ha en joc en el procés formatiu.

Contra aquelles veus apocalíptiques segons les quals no hi ha res a fer, l'autor sembla dir-nos el contrari: tot està per fer! Estudia l'efecte que té la trobada intergeneracional en el procés educatiu i la impor-

tància que té la transmissió de valors, de llenguatges i d'habilitats. També es fixa en la importància que té el clima afectiu i emocional en el procés formatiu de la persona.

Mauro Valenciano és un home polifacètic. Prové del món de l'esport, però demostra que és molt sensible a la psicologia i a la pedagogia. No és gaire freqüent que un home dedicat a l'esport tingui també passió per escriure. És una bona notícia per al país i un talent que cal escoltar. Ja té llibres publicats, però encara en publicarà molts més i caldrà estar atent a les seves produccions literàries.

En definitiva, el lector té a les mans un llibre intel·ligent i intel·ligible, que pot començar a llegir lliurement pel consell que trobi més adequat. Tot ell respira un aire optimista i reivindica el paper de la família com a comunitat educativa en un món en el qual, certament, és difícil reconèixer-li.

Cal fer veure, però, que perquè la família pugui fer aquest paper tan estimulant i transcendental és necessària una clara reorganització del temps laboral i familiar, una complementaritat entre feina i família que, ara per ara, està molt lluny del que hauria de ser. L'autor, en defensar el valor de la família com a instància educadora, també està reivindicant implícitament aquesta conciliació.

FRANCESC TORRALBA ROSELLÓ
Director de la Càtedra Ethos de la Universitat Ramon Llull

INTRODUCCIÓ

1

Aquest no és un llibre que parli d'escolarització a casa, com podria intuir-se pel títol, sinó que parla de les ramificacions de l'educació dins de l'àmbit familiar. El propòsit és presentar una sèrie de tòpics i desafiar-los fins al punt de posar en dubte la forma de pensar que ens arriba de la tradició cultural dels darrers segles respecte a l'educació i respecte al paper determinant de la família en la formació de la personalitat. Desafiament sobretot a la manera autoritària d'educar, però, lluny de llançar-se als braços de la permissivitat, amb la idea clara de fer un al·legat a favor d'una actitud activa i responsable, potser fins i tot un xic visionària, envers l'educació familiar.

Educar dins dels límits de la família és de les poques coses que no s'ensenyen de manera sistemàtica en aquest món de formació continuada i aprenentatge significatiu. Farts com estem de veure cursos per a tot, en totes les modalitats imaginables, la veritat és que encara hi ha molt poc sobre com és aconsellable educar en família fora del circuit dels llibres d'autoajuda i, més concretament, en els entorns formatius habituals.

Malgrat aquesta absència notòria, hem d'assenyalar un fet important que de vegades no és atès suficientment. Hi ha pautes en la interacció familiar a través de les quals s'aprenen actituds que conformen la nostra manera de veure el món i de viure!

Assenyalo aquest fet ja que la manera com tenim de relacionar-nos en família forma el nostre caràcter fins a fixar els patrons a partir dels quals les persones ens relacionem, tant quan som infants, com en l'adolescència i també en la vida adulta.

El que em mou a escriure aquest llibre és plantejar precisament la importància de les idees que ens mouen en la vida, dels prejudicis i

idees no revisades que maneguem. Les nostres relacions primerenques estableixen una sèrie de patrons que configuren els rols que després farem servir per a establir vincles amb la gent. És un tarannà que adoptem per relacionar-nos arreu i amb tothom que està caracteritzat per les nostres experiències en família. No és que el que ens passa dins la família quedi només en la família, sinó que les interaccions, vincles i rols en família són els que ens permeten relacionar-nos socialment. La família és la plataforma per a relacionar-nos socialment.

"Obrir el foc" amb aquesta idea implica que tot el que fem dins de la família és de vital importància. Així, allò que passa —abans que neixi la criatura i tot, però sobretot en els seus primers mesos i anys de vida— resulta d'importància nuclear per a l'experiència de l'infant i per al seu desenvolupament posterior. Però, com passa a vegades quan "infantilitzem" els menors de casa, no ens adonem del que els menors d'edat també ens poden ensenyar: moltes vegades, com hem d'actuar els majors d'edat.

2

L'educació ha estat exclusivament cosa de les famílies durant molts anys, i des de fa uns 200 anys també hi participen persones dels centres educatius, dels clubs esportius, dels "caus", els mitjans de comunicació tradicionals, els videojocs, Internet, etc. Tots estem en la tasca d'educar les noves generacions i, malgrat ser-hi, de vegades sembla que només hi estem i que no hi som. Sembla que tinguem el cap en una altra banda. Per a educar no serveix figurar, hem de prendre el nostre poder.

Tots eduquem en tot moment. Per fer servir una expressió de l'expert en avaluació educativa Miguel Ángel Santos Guerra, "s'educa als passadissos del centre educatiu". El nostre exemple, la nostra actitud, el nostre to de veu conformen l'experiència per a l'infant de la vida en comunitat. Li podem donar la benvinguda amb un somriure i amb unes nocions bàsiques per a entendre'l i acollir-lo, o bé podem enfrontar-nos a la negritud de la nostra ignorància fent ús del vells clixés amb què van educar-nos a nosaltres, i que de vegades també van servir per a educar els nostres pares i mares.

Per això he volgut deixar de banda la idea de titular el llibre, en una línia políticament correcta, *Com educar com a pares i mares*. Segurament seria més encertat parlar d'*Educació familiar: adults i infants ensenyen i aprenen plegats*.

No és ben bé que, en parlar d'educar en família, ens trobem davant d'un problema social. Però sí que és veritat que de mica en mica, en les nostres societats industrialitzades, esdevé una necessitat en moltes famílies trobar fórmules perquè la convivència sigui planera i es puguin respectar els uns als altres. De vegades arriba el punt que preocupa més la no-agressió mútua que no pas la felicitat.

Aleshores ja no només parlem d'educació: es tracta de la convivència, del respecte i de poder estar satisfet de la manera que tenim de construir la nostra família. "Fer família" no deixa de ser un dels altres projectes, un dels centrals segurament per a algunes persones, a l'hora de viure la vida de la manera que volen. Potser ens hauríem de prendre més al peu de la lletra l'expressió "formar una família" en el sentit de formar-la, d'educar-la.

3

Sembla que la gran ciutat s'ha empassat d'una glopada la legió d'educadors familiars que eren els avis. Ara, de fet, les famílies els envien a la residència geriàtrica quan estan tocats de salut. O quan encara es veuen amb cor de viure sols marxen fora de la ciutat a gaudir de la jubilació en una casa adossada. Quan són a prop del domicili dels néts sovint fan de cangurs els dies que es posen malalts, o a les tardes fins que arriben els pares de la feina que els absorbeix tant i tant.

La manca de recolzament dels avis (quan no hi són perquè ja són morts, estan malalts o marxen a viure fora de la ciutat) es nota en les campanyes que es poden emprendre per educar dins de la família. Aquesta és, doncs, una baixa d'importància cabdal en la nostra "guerra" particular per educar dins de la família. Els avis són figures respectades que, a banda de servir de cangurs en alguns moments d'urgència, el fet de no tenir-los al costat suposa una minva perillosa d'efectius.

Mauro Valenciano Oller

Malgrat això, en poblacions no massa grans encara és possible una certa proximitat entre la casa dels néts i la dels avis, i per tant la relació educativa pot sobreviure. Per tot això ens ha semblat important reclamar el paper de les famílies, i no només les famílies nuclears: fent menció als avis.

Dedicaré una petita porció del llibre a parlar d'algunes característiques peculiars de l'actitud educadora dels avis, com també ho farem parlant de tiets i tietes, un paper en l'educació dins de la família que es perllonga perquè molts joves mileuristes no es plantegen tenir fills fins als 30, i tenen de vegades molta experiència com a tiets i encara gens com a pares i mares. Durant aquests anys, alguns d'aquests joves viuen una època de "tiets estrella", encara que tanmateix es poden prodigar més o menys en aquest paper, que al cap i a la fi resulta una oportunitat d'aprendre gairebé a primera línia de foc.

4

El que desitjo amb aquest llibre és donar una visió global de l'educació dins de la família, una visió tipus "retaule". Amb això vull indicar que, encara que algun lector es miri només aquells suggeriments apuntats per a pares o mares, o potser els que corresponen a avis o àvies, o fins i tot a tiets o tietes, en el fons la visió que dóna el llibre es desplega, com un retaule, d'una manera connectada.

Tot allò a què em refereixo en una part de llibre està connectat a la resta del discurs que elaboro. Tot i que he diferenciat aspectes segons les persones que protagonitzen la interacció educativa, no hi ha compartiments estancs.

La definició de *retaule* a Viquipèdia és: "El retaule (del llatí, *retro tabula*, 'rere l'altar') és una obra d'arquitectura combinada amb escultures, relleus o pintures, situada darrere l'altar i que compon la decoració d'aquest.

»Pictòricament, el retaule forma una xarxa de franges horitzontals i verticals on podem distingir representacions d'escenes o personatges bíblics. Els espais queden estructurats de la manera següent:

- »– Àtic (part més elevada del retaule, corona el carrer central).
- »– Espigues (coronació dels carres laterals, no sempre hi és present).

»– Carrer central (franja vertical centrada, on hi ha la representació més gran i més important).

»– Carrers laterals (franges verticals exteriors, de menor importància que el carrer central).

»– Muntants (tracera de fusta que divideix els espais).

»– Banc, bancal o predel·la (franja horitzontal inferior)."

Per això donaré el següent títol definitiu al text: *100 suggeriments per a educar dins de la família. Retaule didàctic per a afrontar una experiència complexa:*

– Carrer central (1-20): les bases necessàries per a educar en condicions.

– Àtic (21-40): els prejudicis vénen de dalt. Incomoditats que ens tenallen.

– Banc, bancal o predel·la (41-60): pares amb por d'equivocar-se o pares indiferents?

– Carrers laterals (61-80): els avis i els tiets, dues espècies en extinció.

– Muntants (81-90): un (nou) al·legat final a favor dels límits.

– Espigues (91-100): el que els infants ens ensenyen.

Espero que el llibre us aprofiti força i que us inspire en els (segurs) moments de feblesa davant el repte d'educar dins de la família.

Premià de Mar, 20 de febrer de 2009

CARRER CENTRAL: LES BASES NECESSÀRIES PER A EDUCAR EN CONDICIONS

Nota: a les entrades podreu trobar, entre parèntesis, el número d'altres entrades relacionades amb aquell assumpte. Tanmateix, les referències de les citacions textuals les trobareu al final del llibre.

02 / 100

DOSIFICAR-LI EL MÓN

Lluny de voler-lo protegir massa (un dels problemes en les anomenades *societats del benestar*), el que hem de saber que és bàsic i fonamental per al correcte desenvolupament de l'infant és que se senti segur per deixar-se anar, així com que segueixi els seus programes interns. No podem deixar-lo sol, ja que en els primers anys de vida conèixer el món és fer-ho acompanyat dels adults, ja que si no seria un perill per a la seva seguretat (5).

Els nadons es troben davant d'una allau d'estímuls que encara no són prou hàbils per discriminar. El seu sistema nerviós s'està formant, és encara immadur quan neixen, i no saben com administrar tota la informació d'allò que els envolta. De fet, durant els primers mesos confonen el que passa a dins amb el que passa a fora, i per tant sovint tenen sensacions ambivalents, de plaer i de rebuig, perquè no saben ben bé què passa i on passa (a dins, com un estat, o a fora, com una qualitat de l'entorn).

Hem de ser summament curiosos a dosificar els estímuls que els arriben: els sorolls, la llum, les olors entren en el seu sistema nerviós com un elefant en una cristalleria. Això no vol dir que siguin fràgils i els hàgim de portar con nens bombolla (16), sinó que hem de tenir en compte que els infants tenen la sensibilitat a flor de pell (i mai millor dit). Un contacte físic amb una pressió excessiva els resulta massa vigorós, i l'allau de sensacions corporals els produeix dolor i ànsia.

Tanmateix, és important tenir en compte que els infants no desenvolupen la sensació de dolor fins passat un grapat de mesos des del seu naixement. Per tant, cal que tinguem cura de no fer-los mal, ja que ells probablement no es queixaran de dolor.

